

2013:33

Gräsma kvarn

Vård- och underhållsplan, 2013

Jimmy Juhlin Alftberg och Helene Stalin Åkesson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2013:33

Gräsma kvarn

Vård- och underhållsplan, 2013
Huaröd sockan, 1061
Kristianstad kommun
Skåne län

Jimmy Juhlin Alfberg och Helene Stalin Åkesson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2013 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2013:33
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Gräsma kvarn, vy mot öster. Foto Helene Stalin Åkesson.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

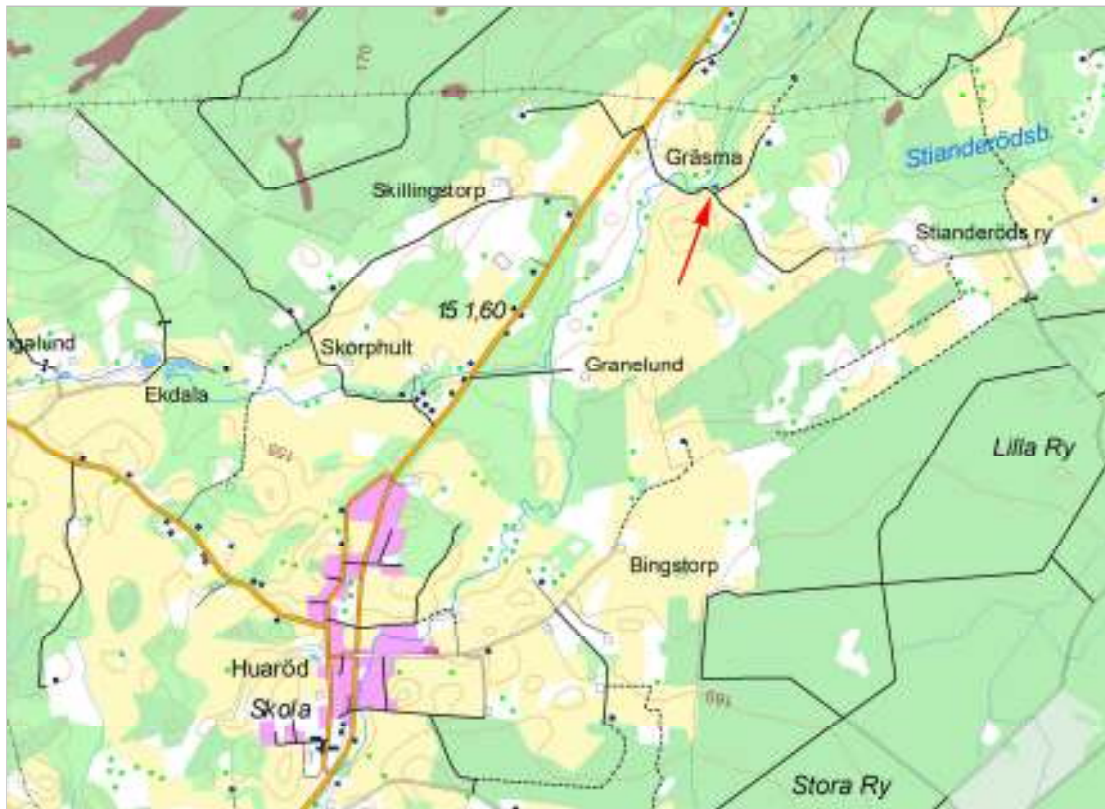
Gräsma kvarn

Innehåll

Inledning	5
Skadebeskrivning	6
Kvarnen	7
Boningshuset	10
Svinhuset	12
Lämning av ekonomibyggnad	13
Tvättplattan/klappbryggan	13
Bron och laxtrappan	14
Kvarntomten/trädgården	15
Skötsel i allmänhet	17

Kristianstad kommun, Huaröd ungefärligt markerat.

Del av Huaröd socken, Gräsma kvarn markerad med röd pil.

Inledning

Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne har 2013 anlåtats av fastighetsägaren för att upprätta en vård- och underhållsplan över Gräsma kvarn, Gräsma 2:17, Huaröd socken, Kristianstad kommun. Samtliga byggnader har besiktigats okulärs och inga förstörande undersökningar har genomförts. I rapporten redovisas skadebilden i två olika kategorier: Åtgärder snarast och Åtgärder inom 1–3 år. Inledningsvis avsågs även Åtgärder inom 4–12 år infogas, men denna kategori utgick efter fältarbetet (det kunde då konstateras att byggnaderna var tämligen välhållna och att normala underhållsåtgärder genom åren utförts på ett tillfredsställande vis). Då kvarnmaskineriet till sin helhet är bortmonterat ingår inga interiöra åtgärdsförslag i rapporten. Arbetet innefattar ingen byggnadsarkeologisk undersökning, men en kortare historisk redogörelse kan vara av intresse för det fortsatta arbetet med att underhålla och utveckla anläggningen. Det ska också nämnas att kvarnplatsen, som är belägen invid Söndreå, omnämns i Länsstyrelsens i Skåne kulturmiljöprogram som en särskilt värdefull miljö.

Kvarnens uppförandeår är okänt, men går sannolikt att någorlunda fastställa genom djupare arkivstudier. Klart är dock att det i Gräsma by under 1600-talet funnits två kvarnplatser. Men på en geometrisk karta från 1697, där den nuvarande kvarnplatsen är lätt identifierbar, finns inga spår efter kvarnverksamhet, ej heller antydning till damm (se fig. 1). I beskrivningen till Skånska rekognosceringskartan, upprättad 1817, finns inte någon kvarn alls omnämnd i Gräsma (endast att byggnaderna i byn utgörs av ”korsverks och bålhus”). Däremot finns Gräsma kvarn fullt utvecklad vid laga skifte 1832. Även om man på skifteskartan inte kan se mer än en byggnad kan man sannolikt utgå från att hela anläggningen, med bostads- och ekonomibyggnader fanns på plats redan då. Spår i bostadshuset, t ex snickerier och järnbeslag, tyder på att detta kan vara uppfört mellan slutet av 1700-talet och ca 1850. Att uppgifter om kvarnplatsen saknas i rekognosceringskartans beskrivningar ger därför en indikation om att anläggningen är uppförd mellan ca 1817 och 1832.

Den ursprungliga kvarnen har sannolikt drivits med ett bröst- eller underfalls-hjul (bedömning gjord utifrån nivåskillnaden mellan vattenytan och marknivån). Åren runt 1900 skedde en konvertering till turbindrift och större förändringsarbeten vidtog även då på kvarndammen. Enligt uppgift från ägaren upphörde kvarndriften på 1930-talet.

På en lantmäterikarta från 1935 finns det dåvarande byggnadsbeståndet noga avbildat. Skillnaden mot idag är att två äldre längor rivits (de finns ej med på flygfoto taget mellan 1938–1947) och en ny mindre byggnad har uppförts. Den mindre byggnaden – Svinhuset – är belägen på exakt samma plats som den ena rivna längans norra gavel, varför det finns anledning att tro att Svinhuset i själva verket är en kvarvarande rest av ekonomibyggnaden. Avvikande fackfyllningsmaterial i svinhusets södra korsvirkesfasad styrker detta. Ett mindre träskjul finns även uppfört på tomtens sydöstra del, men denna byggnad ingår inte i rapportarbetet.

Fig. 1. T.v; platsen där Gräsma kvarn kom att uppföras är rödmarkerad på kartan från 1697, i mitten; kvarnplatsen tagen i bruk 1832, t. h; plan över byggnaderna 1935. Alla tre kartbilderna är kraftigt beskurna.

Fig. 2. Enkel plan över Gräsma kvarn 2013. Jämför Svinhuset med den större ekonomibyggnaden längst till höger på fig. 1.

Skadebeskrivning

Sammantaget bedöms skadebilden inte vara speciellt omfattande, och mycket av de åtgärder som är nödvändiga att utföra är av tämligen enkel karaktär, t ex byta mindre snickeridetaler, omkitta fönster, röja vegetation etc. Skadebeskrivningen nedan är fördelad på de enskilda byggnaderna, där även en enkel och allmän materialbeskrivning ingår, vilken är tänkt att underlätta det fortsatta normala underhållsarbetet. Åtgärdsbehoven listas separat under respektive byggnadsbeskrivning, samt markeras till största delen med pilar på fig. 8.

Fig. 3. Kvarnen. Parti av timran som är i behov av mer omfattande reparation.

Kvarnen

Grund består av fintuktad natursten i bruksmur. Ingen skadebild finns förutom mindre partier fogsläpp ovan vattenutloppet på östra sidan samt att marknivån är för hög längs med västra sidan. Källarnedgång är belägen vid södra gaveln. Västra dörrstolpen satt ut funktion och rötskador finns på dörrblad och stolpar. Mindre parti utkragat tegel/puts finns ovan karmöverstycket. Själva källaren upplevs som påfallande torr. Takbjälkarna bågnar pga. långtidsdeformation. En av bjälkarna är sprucken på mitten.

Byggnadens stomme består av korsvirke i två våningar. Nedre delen har putsade fackfyllningar och övre delen är panelklädd med rödmålad locklistpanel i varierande bredd (locklisterna 1x2 tum). På södra gavelröstet, ovan röstets vattbräda, har skarvning skett med masonite och i anslutning till takkupan finns fasadskydd i form av takpapp utanpå panelen. På samtliga hörn, strax ovan bottenvåningen, finns smidda hörnjärn, vilka är monterade utanpå panelen. I enstaka fall finns lösa panelbrädor och locklister och på östra långsidan, norra delen, är panelen delvis rötskadad.

Fotträet och korsvirket på västra sidan, norra delen, är instabilt (bågnar inåt). Dessutom är stolparnas tappar förbrukade. Skadan har uppkommit antingen på grund av sättningar eller efter att fotträet blivit bytt på ett icke fackmannamässigt vis. Fotträet vid detta parti, samt den angränsade delen på norra gaveln, är band-

sågat, medan övriga timran är bilad. De putsade fackfyllningarna, som består av bränt, blekgult tegel murat med lerbruk, är i dåligt skick i anslutning till timmerskadan. I övrigt befins övriga timran inkl. fackfyllningar vara i gott skick. Mindre putsbortfall finns dock partiellt i anslutningen mellan trä-puts/tegel. Det bör nämnas att samtliga fackfyllningar har blivit putsade med cementputs vid ett och samma tillfälle (bruket har en fraktion på 1–3 mm). Under den homogena cementen, vid de ställen bakomliggande tegel är synligt genom putsbortfall, finns rester efter kalkbruksfogar. Detta innebär att byggnaden från början – åtminstone bottenvåningen – stått tegelren. Efter att fyllningarna putsats har de avfärgats i en blek ockraliknande kulör, vilket innebär att det inte skedde någon större visuell förändring i förhållande till det blekgula teglet (i ett senare skede har samtliga fackfyllningar strukits vita). Ett rimligt antagande är att putsningen skett i samband med konverteringen till turbindrift, eller snart därefter.

Fönstren är troligen bytta kring sekelskiftet 1900. Den ursprungliga kulören på både bågar och karmar har varit kromoxidgrönt. Fönsterfodren, av vilka samtliga sannolikt varit profilsågade, har varit vita (i dagsläget finns originalfoder endast bevarade på östra långsidan och de är i samma utförande som på boningshuset). Fönstren på nedre plan är troligen målade med alkydoljefärg medan fönstren på andra våningen, liksom vinden, är målade med linoljefärd. De gultonade råglasen i bottenvåningens fönster är har troligtvis tillkommit på 1950–60-talet. Samtliga fönster är i varierande grad i behov av underhåll.

Befintliga dörrar härrör sannolikt från 1950-talet. Eventuellt kan dörren på andra våningen, vilken uppvisar skada i mellersta fyllningen, ha lett ut till en mindre avsatts (för vinschning av säckar).

Taket, som befins vara i gott skick, är täckt med sinuskorrugerade eternitplattor.

Åtgärder snarast:

- Montera på enklaste vis ett stöd under källarens spruckna takbjälke. Om stöttan är av trä bör nedre änden fuktskyddas med t.ex. takpapp. Fig. 8, nr 1.
- Det tätbevuxna markpartiet omedelbart öster om kvarnbyggnaden binder mycket fukt, varför en omfattande röjning skulle främja byggnaden. Fig. 8, nr 2.
- Marknivån i anslutning till stenfoten nivelleras med 15–20 cm. Därtill måste vattenavrinning mot dammen säkerställas. Rekommendera uppsättning av hängrännor och stuprör i galvaniserad plåt. Skarpa vinklar. Fig. 8, nr 3.

Åtgärder inom 1–3 år:

- Fotträet på vid västra fasaden ersätts och ovalsittande timra justeras ut, i liv med övriga fasaden. Eventuellt kan stolparna behöva skarvas i nederdelen. I samband med arbetet behöver troligtvis de nedre fackfyllningarna ommuras. Arbetet är av den art att en auktoriserad timmerman bör anlitas. För att utröna den fullständiga skadebilden bör fasadpanelen partiellt tas bort/böjas ut så att okulär besiktning av ovanliggande parti kan genomföras. Fig. 8, nr 4.
- Lösa panelbrädor/locklister fästs med blanka trådspik – på så sätt återfår fasaden snabbt patina genom att spikskallarna börjar rosta. Rötskadade panelbrädor på östra långsidan skarvas alt. byts mot likvärdigt material (sågad panel) och fästs med blanka spik (fig. 8, nr 5). Vattbrädor kontrolleras, byts eventuellt ut beroende på skadebild. Fasaderna ommålas med faluröd slamfärg, förslagsvis den mörka varianten. Vid fasadarbeten är det viktigt att bevara isolatorn som sitter på södra gavelröstet (fig. 8, nr 6).
- Fönstren restaureras på enklaste vis genom färgborttagning, oljning, ommålning och omkittning. Lösa hörnjärn omfästs och hasparnas funktion säkerställs. Begagnat blåst eller valsat glas bör användas vid glasbyte – undvik planglas! Fönsterfodren byts och det kan i och med detta rekommenderas en återgång till den figursågade varianten som tidigare suttit på hela byggnaden (finns bevarade på kvarnbyggnadens östra fasad). I övrigt vad gäller fönsteråtgärderna hänvisas till medföljande rapport i fönsterrestaurering, vilken innefattar samtliga nödvändiga moment: Se även: http://www.regionmuseet.se/rapporter_pdf/2003/R2003-007_Att%20restaurera%20fnster_web.pdf
- Hängrännor och stuprör bör monteras för att säkerställa kvarnbyggnadens fortlevnad. Dessa bör vara av enklaste typ, t.ex. galvaniserade och obehandlade, och med skarpa böjar.
- Dörrarna ses över, ommålas och justeras. Övre dörrens mellersta fyllning lagas likt befintligt utförande.

Fig. 4. Boningshuset. Förbrukade stin på södra takfallets östra del.

Boningshuset

Grunden av tuktad natursten, till övervägande delen fogad med kalkbruk, befinns vara i gott skick. Fogningen är avfärgad i vitt, men har tidigare varit ockragul. Inga nämnvärda skador kunde iakttas på fotträet. Centralt, i anslutning till norra fasaden, finns en kallmurad have. Dikt an mot haven finns bakugnens utskjutande del (själva bakugnen är sedan länge utriven).

Samtliga fasader är klädda med rödmålad locklistpanel i varierande bredd (1x2,5 tums locklister). Panelen är naturligt sliten.

Fönstren befinns vara i gott skick.

Taket är stråtäkt på traditionellt vis. Rafterna utgörs av kamjärn (på åtminstone södra takfallets östra parti) och ryggräna är av parvis ihopsatt ekträ (kvartskluven). På södra takfallet befinns tre stin, längst åt öster, vara förbrukade. På norra takfallet finns partiellt med vedartad vegetation och mosspåväxt. Under västra skorstenen finns ett läckage, som bildats genom erosion i stråmaterialet. Skadan är pågående och av akut art eftersom vatten läcker in i byggnaden, på vinden samt rinner ut på norra fasaden.

Vattbrädorna på östra sidan är förbrukade och eventuellt har vindskivorna på samma ställe skador.

Skorstenarna är av sentida typ och befins vara i bra skick. Vattenavrinningsbrädorna (en teknisk lösning som används i kombination med stråtak) på den östra skorstenen är tagna ur bruk och ersatta med en plåtskiva.

Boningshuset har tre dörrar, en på vardera långsidan och en på västra gaveln. Den västra dörren, som är av sentida modell, uppvisar rötskador i nedre delen.

Åtgärder snarast:

- Ett sti på norra takfallet, i anslutning till den västra skorstenen, måste om-
täckas, alt. repareras. Åtgärden bör ske under 2013. Läckaget är pågående
och tämligen omfattande. Stora invändiga skador är att vänta på både vin-
den och i innertaket. Nytt takmaterial bör vara halm, som binds med rost-
fri järntråd. Om befintliga rafter av kamjärn befins vara i funktionsdug-
ligt skick kan dessa återanvändas. Alternativt används nya rafter av oskalad
hassel eller nytt rundjärn/kamjärn. Under arbetet bör underliggande läkter
noga undersökas och vid behov bytas. Ryggning utförs med löspressad
råghalm. Ryggträna återanvänds och omfästs i varandra vid behov i utfö-
rande likt befintligt. Vid komplettering av ryggträn ska nytt material vara
av kvartskluven ek. Då detta sti ligger i anslutning till en skorsten ska vat-
tenavrinningsbrädorna nogt avpassas och den tekniska funktionen ska sä-
kerställas. Fig. 8, nr 7.
- Vattbrädorna på östra sidan byts mot nya av sågad eller hyvlad fur. Vind-
skivorna undersöks och byts vid behov. Både vattbrädor och vindskivor
målas med vit linoljefärg i tre strykningar. Fig. 8, nr 8.

Åtgärder inom 1–3 år:

- Fönster och snickeridetaljer rengörs från smuts. Vattbrädorna på takets
östra sida byts mot lika befintliga samt målas med linoljefärg i tre stryk-
ningar.
- Panelen ommålas med faluröd slamfärg.
- Vattenavrinningsbrädorna vid östra skorstenen återmonteras. Fig. 8, nr 9.
- Ytterdörrarna justeras, varav västra dörren repareras, alt. byts (fig. 8, nr
10). Gångjärnen till denna dörr är av sentida modell och utformade i
”gammal” eller medeltida stil. Dessa bör inte återanvändas om dörren
byts.

Fig. 5. Svinhuset. Den bitre hörnstolpen inkl. södra fotträet förbrukade.

Svinhuset

Grunden av natursten, till övervägande delen fogad med både kalkbruk, KC-bruk och cementbruk, befinns vara i gott skick.

Fotträet, som är förbrukat längs södra långsidan, befinns i övrigt vara i bra skick. Timran av ek är sliten men i nöjaktigt skick – bortsett från sydvästra hörnstolpen som behöver bytas och en rötskadad lösholt under fönstret på östra gaveln. Fackfyllningarna utgörs troligtvis av bränt tegel, bortsett från partiet på södra långsidan, vilka är fyllda med modernt blockmaterial. Fackfyllningarna är putsade med cement och kc-bruk samt vitmålade.

Gavelröstena är klädda med locklistpanel i varierande bredd (1x2 tums locklister). Vissa delar av panelen är lös och i behov av omfästning.

Fönstren, av vilka de på norra långsidan är äldst, befinns vara i gott skick samt målade med kromoxidgrön alkydoljefärg. Fönstren på norra långsidan, vilka troligtvis är bytta på 1969–70-talet, saknar hörnjärn.

Taket är stråtäkt på traditionellt vis enligt boningshuset – bortsett från ryggingen, som troligtvis är av lin – och befinns vara i gott skick.

Åtgärder snarast: –

Åtgärder inom 1–3 år:

- Lösa panelrädor och locklister omfästs med blankspik.
- Sydvästra hörnstolpen, södra fotträet och lösholten under fönstret på östra gaveln byts. Även om arbetet är av den art att en auktoriserad timmerman bör anlitas, är det inte omöjligt att med lite fingerfärdighet själv byta delarna. Fig. 8, nr 11.
- Linryggningen bör ersättas med löspressad råghalm.

Lämning av ekonomibyggnad

Murresterna efter en tidigare ekonomibyggnad, troligtvis en ladugård, är belägen längs tomtens västra del, bredvid en väg (fig. 2). Murarna utgörs av i dagsläget av kallmurad skalmur med partiella fogningar med cement. Fogning har funnits, enligt äldre fotografier. Utkragning av sten har skett i södra delen och i norra delen, in mot boningshuset, finns en buktning. I övrigt befins murarna vara i gott skick. Norra delen, invändigt, buktar. Åtgärdas. Behov av komplettering av stenkilar. Trycks in där det finns plats.

Åtgärder snarast:

- Murarna bör på enklaste vis kompletteras med mindre stenkilar utan att stenmaterial i övrigt tas bort från konstruktionen.

Åtgärder inom 1–3 år:

- Årlig översikt, röj försiktigt bort vedartad vegetation som ev. får fäste i murarna.

Tvättplattan/klappbryggan

Tvättplattan/klappbryggan i anslutning till kvarndammen utgör en betydelsefull del av kvarnmiljön (fig. 8, nr 12). Den användes gemensamt av boende i närområdet, företrädesvis av kvinnor. Tvättplattan som är av tuktad natursten mäter omkring 2x5 meter. Tvättplattan nås via en trappa, även den av tuktad natursten. I dagsläget är plattan till stora delar övervuxen av grönska och stenarna delvis täckta av förmultnade växtdelar. På samma sätt är även stora delar av kvarndammen också igenväxt.

För att kunna levandegöra tvättplattans/klappbryggans funktion bör stensättningen friläggas. Genom att på sikt även rensa kvarndammen kommer tvättplattans roll i miljön att ytterligare förtydligas. Därtill bidrar en öppen kvarndamm men en vattenspegel som även syns på längre håll. Kvarndammens betydelse förtydligas om även närområdet runt dammen hålls efter.

Åtgärder snarast:

- Rensa bort växter liksom jordlager på tvättplattan/klappbryggan och trappan.

Åtgärder inom 1–3 år:

- Årlig översikt av tvättplattan/klappbryggan och trappan. Därtill rensning av kvarndammen samt området runt dammen.

Fig. 6. Vy över kvarndammen, uppströms. Tvättplattan/klappbryggan finns nedanför stenkanten.

Bron och laxtrappan

Gräsma kvarn ligger vid Söndreåns södra sida. För att möjliggöra passage till den norra sidan har det i höjd med kvarnen tidigare funnits en enkel gångbro (fig. 8, nr 13). Bron är nedmonterad och delar av den finns bevarade på kvarntomten. Området på andra sidan ån utgörs av lövskog, företrädes ek och bok. Bortom skogspartiet finns odlad åkermark. Eftersom det tidigare har funnits en förbindelse över ån skulle en bro främja levandegörandet av kvarnmiljön. Delarna som tillvaratogs vid nedmonteringen är i dåligt skick men kan användas som förlagor vid en rekonstruktion av gångbron.

Laxtrappan av gjuten betong tillkom under 1980-talet med syfte att möjliggöra ett sportfiske av lax genom att hjälpa laxen att ta sig förbi tidigare vandringshinder uppströms Söndreå. Laxtrappans tekniska status är god men det är viktigt att se till så att träd och annan vegetation inte stoppar upp vattenflödet.

Åtgärder snarast:

- Rena bort eventuella hinder i laxtrappan, exempelvis grenar. Se till så att brodelarna inte skadas eller försvinner.

Åtgärder inom 1–3 år:

- Återuppför bron på enklaste vis, med bevarade delar som förebild.

Fig. 7. *Vy mot broplatsen och laxtrappan.*

Kvarntomten/trädgården

Kvarntomen/trädgården har fortfarande viktiga delar av en äldre struktur bevarad. Därtill finns även ett äldre växtmaterial värt att lyfta fram. I samband med Regionmuseets besök noterades fruktträd och bärbuskar liksom kryddväxter, framförallt den härdiga spanska körveln. Längs med boningshusets östra sida växer iris, också den en typisk trädgårdsblomma, som när den står i ett väldränerat område är en härdig perenn. Ägaren meddelade att vårdträdet hade dött men att ett nytt ska planteras. I trädgården finns även prydnadsträd. Boningshusets

stensatta have bör också undersökas, huruvida det finns äldre växtmaterial under befintligt ogräs.

Under 1950- och 60-talen drev nuvarande ägares föräldrar ett trädgårdscafé på platsen (se även fig. 9). Gamla kvarnstenar utgjorde bord och delar av boningshuset användes för att baka och koka kaffe. Gräsma café blev snabbt populärt. Busslaster kom för att fika i kvarnmiljön. Åsidan av trädgården användes tidvis även för modevisningar. Det var Katja Geiger, som då bodde i Huaröd, som på Gräsma café visade Katja of Swedens kollektioner. Det handlade om enkelt skurna plagg i jerseytrikå som, till skillnad från dåtidens franska mode, möjliggjorde stor rörelsefrihet. Vid dessa tillfällen utgjordes cafébesökarna av än mer långväga gäster; fotografer och modejournalister. Att gräsmattan en gång var en catwalken märks inte längre.

Trädgårdens storhet ligger i strukturen och i befintligt växtmaterial. Att kontinuerligt hålla efter ogräs och beskära fruktträden kan ofta räcka långt. Inte sällan finns äldre växtermaterial fortfarande kvar och kan ta sig när jorden luckras och andra hinder röjs. Trädgården/kvarntomten kring Gräsma har tidigare haft karaktär av en tålig bruksträdgård, ursprungligen i form av mjölkvarn och senare som trädgårdscafé. Mot bakgrund av det är det fortsatt önskvärt att trädgården används aktivt.

Åtgärder snarast:

- Klippning av fruktträd. Stenfrukt, såsom plommon och körsbär, bör beskäras under sensommaren eller hösten. Äppel- respektive päronträd, som hör till gruppen kärnfrukt, beskärns lämpligast under senvintern.

Åtgärder inom 1–3 år:

- Upprätta en ritning över trädgården/kvarntomten, markera förutom byggnaderna och träd och buskar. Under arbetsprocessen kan det vara en fördel att arbeta med olika kopior, så att växter för respektive årstid kan markeras, vår- respektive sommarblommande växter. Trädgårdsritningen blir därmed organiska tillägg, då fler växter återfinns eller då nytt växtmaterial kompletteras.

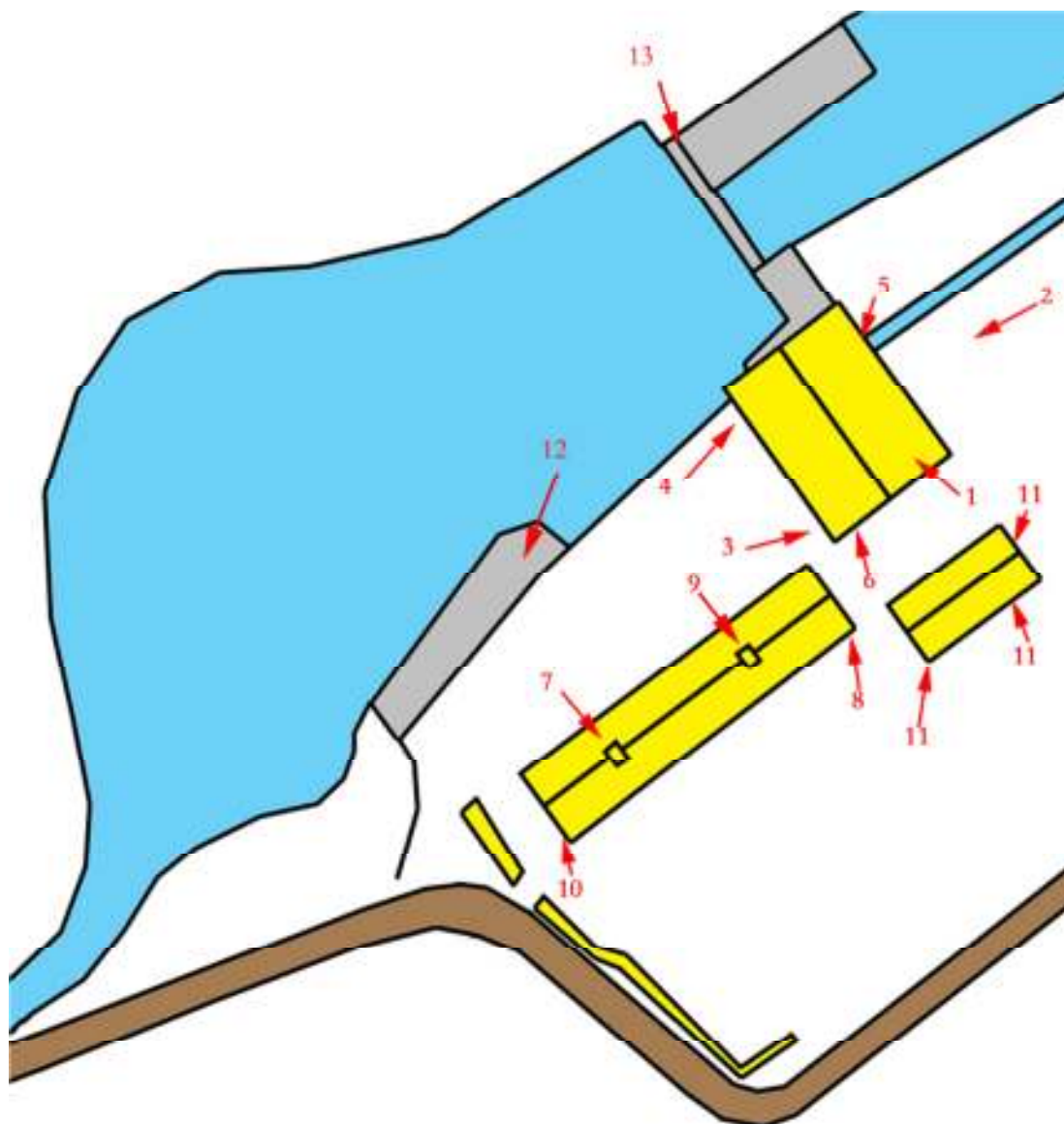

Fig. 8. Pilarna markerar plats för skador/åtgärdsbehov, vilka beskrivs i den löpande texten ovan.

Skötsel i allmänhet

Gräsma kvarn ligger idag inbäddad i ganska tät växtlighet. Om fruktträden beskärts, slyn tas bort och ogräset rensas, både inne på kvarntomen och i närområdet, kommer kvarnmiljön att bli mer visuell i landskapet. Inte minst kommer kvarndammens vattenspiegel att få en framträdande roll. Gräsma kvarn har alltid interagerat med omgivningen, då Söndreås vatten utgjorde grundförutsättningen för verksamheten. Åtgärder som bidrar till att synliggöra vattnet kring kvarnen är oerhört viktiga för att levandegöra och förklara områdets teknikhistoria. Skötsel av Gräsma kvarn handlar till stor del om att se en helhet.

Fig. 9. Avritning av smidd skylt som förr i tiden hängde vid nedfartsvägen till kvarnen

Kristianstad och Lund 2013-11-14

Jimmy Jublin Alfberg och Helene Stalin Åkesson

Regionmuseets E-rapportserie 2013

Kulturmiljö

1. Utvändig renovering av Stoby kyrka, Stoby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
2. Brösarps station, Ravlunda sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
3. Gustav Adolfs kyrka – invändig ombyggnad, Helsingborg sn, AM, Maria Sträng, 2011–2012
4. Vittskövle kyrka – invändig ombyggnad, Vittskövle sn, AM, Jennie Björklund, 2012
5. Vattenmöllan – omläggning av östra takfallet, Brunnby sn, AM, Ingela Blomé, 2012
6. Stångby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Stångby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
7. Västra Hoby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Västra Hoby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
8. Håstads kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
9. Tyggården, Kristianstad sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
10. Hustoftagården, Väsby sn, AM, Anna Rabow och Heikki Ranta, 2010
11. Villa Sagan, Örkelljunga sn, AF, Helena Rosenberg, 2013
12. Norra Strö kyrka – ommålning av plåttak, Norra Strö sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2008
13. Tobaksfröer i Skåne, Förstudie, Åsa Jakobsson, 2012
14. Helsingborgs rådhus – trappräcke i västra trapphallen, Helsingborgs sn, AM, Maria Sträng, 2011
15. Inventering och värdering av stenmurar i området Galgbacken, Dalby, PJ, Åsa Jakobsson och Patrik Olsson, 2013
16. Norra Mellby kyrkogård, Norra Mellby sn, VP, Jennie Björklund, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
17. Fritidsbadet i Ystad, Ystad sn, AF, Anna Rabow och Helena Rosenberg, 2013
18. Krubbemölla – omläggning av stråtak och restaurering av kvarnränna, Vitaby sn, AM, Emelie Petersson, 2013
19. Ekestad folkets park – renovering av betongtrappa, Österslöv sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
20. Ballingstorp och Per-Ols – diverse åtgärder 2013, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
21. Håstads kyrka – renovering av värmeanläggning, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
22. Häglinge kyrkogård, Häglinge sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
23. Hardeberga kyrka – kistplåtar i vapenhuset, Hardeberga sn, AM, Maria Sträng, 2011
24. Revinge kyrka – ny textilförvaring, Revinge sn, AM, Maria Sträng, 2011
25. Vittskövle slott 2013, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
26. Villa Petterssons tak, Svalöv sn, AM, Anna Rabow, 2012
27. Agusastugan 2013, Andrarum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
28. Buxbomen i Skåne, Skåne län, KA, Cissela Olsson och Anna Rabow, 2012
29. Hosaby 11:16 i Hörvik – omläggning av tak, Mjällby sn, AM, Helena Rosenberg, 2013
30. Näsums kyrka – invändig renovering och tillgänglighetsanpassning, Näsums sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2010
31. Glimmebodagården – vårdåtgärder 2013, Brösarps sn, AM, Emelie Petersson, 2013
32. Väsby kyrka – utvändig renovering, Väsby sn, AM, Maria Sträng, 2013
33. Gräsma kvarn, Huaröd sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg och Helene Stalin Åkesson, 2013

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

